

Regionális felzárkóztatás vagy versenyképesség – a 2007–2013-as lengyel NFT-tervezet tanulságai

Wisniewski Anna

2005. január 11-én a lengyel minisztertanács elfogadta az Európai Unió következő, hétéves költségvetési periódusára, vagyis a 2007–2013-as időszakra vonatkozó lengyel nemzeti fejlesztési terv (NFT) első változatát, amelyet az év során széles körű vita keretében egészítenek ki, illetve alakítanak át annak megfelelően, hogy miként vélekednek az érintett társadalmi csoportok, gazdasági körök, önkormányzatok és állami szervek. Teljes összhangra természetesen a projekt készítői sem mernek gondolni, de Jerzy Hausner gazdasági miniszter és a nemzeti fejlesztési tervet kidolgozó munkacsoport vezetője szerint arra törekednek, hogy az ország elkövetkezendő tíz évének fejlődési irányát kijelölő, a gazdasági és társadalmi alapokat meghatározó fejlesztési program a lehető legszélesebb társadalmi konszenzuson alapuljon.

Bevezetőjében a tervezet hangsúlyozza, hogy – eltérően a 2004–2006-os NFT-től – immár nem az uniós pénzek minél nagyobb mértékű felhasználását, hanem az ország fejlesztését és modernizálását tartja legfőbb prioritásának. A lengyel NFT hármas stratégiai célkitűzést fogalmaz meg, amely egyrészt a gazdaság gyors növekedési pályán tartását, másrészt a régiók és vállalatok versenyképességének növelését, végül pedig a társadalmi, gazdasági és területi kohézió erősítését foglalja magába. Az elmúlt év megmutatta, hogy a lengyel gazdaságban van növekedési potenciál, s a GDP 2004. évi 5,4 százalékos bővülése a következő években is kielégítően magas, az előrejelzések szerint 2005-ben 4,3, 2006-ban négyszázalékos szinten marad. Az NFT készítői a konjunktúra fennmaradását valószínűsítik az azt követő években is, ami természetesen számos külső tényezőtől is függ. Mindenképpen meghatározó

marad azonban a már a csatlakozás első évében is érezhető addicionális növekedési impulzus. A nemzeti fejlesztési terv mindemellett felhívja a figyelmet a gazdaság strukturális problémáira. Legfőbb veszélyforrásnak az állam egyre nagyobb eladósodását és a túlzott költségvetési hiányt tartja. A második stratégiai cél, vagyis a versenyképesség növelése éppen a kedvező gazdasági konjunktúra folytán válik megvalósíthatóvá. A gazdaság modernizálásának programja nem véletlenül igyekezne ezt az impulzust felhasználni a mikrostruktúrák reformjára, ezzel biztosítva a növekedés fenntarthatóságát. Végül a harmadik cél a kohézió, vagyis a társadalom egyes csoportjai, a gazdasági szereplők, illetve az egyes területi egységek közötti fejlettségi különbségek közelítését, az elmaradottabbak felzárkóztatását igyekszik megvalósítani. Éppen ezen utolsó célkitűzés az, amely a vita során eddig a legtöbb kritikát, felvetést, illetve dilemmát hozta felszínre.

Az elmúlt 15 év tapasztalatai ugyanis azt mutatják, hogy a különbségek – a regionális politika rendszerváltást követő kialakítása, illetve aktivitásának térnyerése ellenére – inkább nőttek, mint csökkentek a lengyel társadalomban, gazdaságban és a régiók között. A statisztikai adatok tanúbizonysága szerint az európai átlagban is elmaradott régiók között (a 16 lengyel régióból alig tíz éri el az uniós átlag 40 százalékát) a különbségek nem csak nagyok, de egyre nőnek. Mindez összefügg azzal a fejlődési folyamattal, amely a külföldi tőke földrajzi koncentrátságát jelzi az eredetileg is fejlettebb, iparosodottabb és sűrűbben lakott régiók javára. A munka-

nélküliségi adatok, illetve a beruházások alakulása hasonló regionális képet mutat. Mindez azt – a világ más országaiban is megfigyelhető – folyamatot erősíti, amely a nagyobb agglomerációk fejlődését segíti elő, és az urbanizációval párhuzamosan a regionális különbségek kialakulásához, illetve elmélyüléséhez vezet.

Ennek a fejlődési tendenciának a függvényében elgondolkoztató, hogy milyen formában szolgálják majd a prioritást élvező területek a fenti stratégiai célokat. A főbb prioritások: a beruházások élénkítése, a foglalkoztatás növelése, az export promóciója, a vállalkozásbarát környezet kialakítása, az innovatív tevékenység elősegítése, a tisztességtelen verseny kiszűrése, a társadalmi dezintegráció felszámolása, a tudás és kompetencia társadalmának kialakítása, a munkaerő mobilitásának elősegítése, illetve a környezetvédelem erősítése. Nem kis mértékben függvénye lesz ez annak, hogy miként dönt majd a politika a kivitelezés szintjéről. A nemzeti fejlesztési tervet ugyanis ágazati programok, illetve a 16 regionális program adja. Kérdés azonban, hogy milyen feladatokat és prioritásokat lehet regionális önkormányzati szintre delegálni, s melyek azok, amelyeket feltétlenül nemzeti szinten kell hagyni.

Csak egy példa a sok közül az infrastruktúra-fejlesztés, ami Magyarországon eddig is prioritásnak számított, a lengyel programban viszont nem kap hasonlóan hangsúlyos szerepet. A lengyel dokumentum a tervben szereplő építéseket ugyanakkor nemzeti szinten hagyja, ami ebben az esetben helyes megoldás, feltételezve azt, hogy a fejlesztés némileg arányosan súlyoz az egyes területi egységek között. A lengyel fejlesztési tervekbe pillantva mindemellett egy központi, a fejlettebb agglomerációkat összekötő autópálya-építési terv képe látható, ami a keleti, elmaradottabb régiókat nem érintené. Ez nyilvánvalóan ellentétben áll a regionális különbségek csökkentésének és az infrastrukturálisan a világtól „elvágtott” régiók gazdasági vérkeringésbe hozásának elvével, miközben feltehetően élénkíteni fogja a kedvezően érintett régiók gazdaságát, és javítja versenyképességüket. A fenti példa jól érzékelteti azokat az ellentmondásokat, amelyek a nemzeti fejlesztési terv lengyel alkotóinak és a vita során megszólalók véleményében is megjelennek. Nevezetesen, hogy miként egyeztethető össze a nemzeti versenyképesség növelésének célkitűzése a kohéziós törekvéssel?

Hogyan tartható fenn egyszerre egy felzárkózó – de akár egy fejlett – gazdaságban a magas növekedés és a társadalmi, regionális egyenlőség? Továbbmenve, hogyan lesz képes az elmúlt évtizedekben miniszteri tárcák szintjén működő és centralizált állammodellen alapuló adminisztráció átállni az önkormányzati-állampolgári központú rendszerre?

A lengyel NFT-ben megfogalmazott célokra összesen 142 milliárd eurót használnak fel, amelyet csak részben fedeznek az uniós források (73,6 mrd euró), annak jelentős részét lengyel állami társfinanszírozással (24,5, illetve 16 mrd euró), valamint a magántőke bevonásával (28 mrd euró) teremtik elő. Nem mindegy tehát, hogy a fenti – sokszor igen nagy erőfeszítéssel előteremtett – összegeket hogyan költik el, s mennyire sikerül megtalálni a látszólag ellentmondásban lévő alapvető célkitűzések között az egészséges középút. A fenti dilemma nem csak a lengyelek sajátossága. Hasznos tanulsággal szolgálhatnak Magyarország számára is, ahol hasonlóan nagyok és folyamatosan mélyülnek a regionális különbségek, és a már korábban létező és működő 16 lengyel régió is kevésbé van hagyománya a nagytérségi gondolkodásnak.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról